

Sayı : 14

Sene : 1988 - 1994

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ EDEBİYAT FAKÜLTESİ

TARİH ENSTİTÜSÜ DERGİSİ

EDEBİYAT FAKÜLTESİ BASİMEVİ
İSTANBUL 1994

GARP OCAKLARININ
AVRUPA ÜLKELERİ İLE SİYASİ
VE EKONOMİK İLİŞKİLERİ (1580-1624)

İdris Bostan

Preveze Deniz Savaşı ile Akdeniz'de hakimiyet sağlayan Osmanlı Devleti¹ Cezayir (1516), Tunus (1534) ve Trablusgarb (1551)'i fethetmek suretiyle² de Batı Akdeniz bölgesini kontrolü altına almaya çalıştı. Özellikle Cezayir'in Akdeniz'deki Osmanlı menfaatlerine sağladığı avantajlar, Merkez'den çok uzaklarda bile önemli siyasî sonuçların alınmasına yardımcı oldu. Daha çok Mağrib eyaletleri ve sonraları Garp Ocakları olarak anılan bu üç eyalet, kendi gemileriyle açıldıkları Akdeniz'de zaman zaman yabancı devletleri güç durumda bıraktı. Büyük ölçüde korsan denizcileri bünyesinde yaşatan bu eyâletler, XVI ve XVII. yüzyıllarda bilhassa İngiltere, Fransa ve Venedik tüccarlarına zor anlar yaşattı. Fransa ile ilişkilerin dostluk çerçevesinde geliştiği XVI. yüzyılda, gerek Kanuni Sultan Süleyman tarafından verilen imtiyazlar ve gerekse Barbaros Hayreddin Paşa'nın oluşturduğu iyi ilişkiler uzun süre devam etti. Ancak İngiltere'nin Akdeniz pazarlarına girmek için çaba gösterdiği ve Fransa'nın iktidar kavgaları içine düştüğü XVI. yüzyıl sonlarında, Garp Ocaklarının Batı Akdeniz'de ve Atlas Okyanusu'nda korsanlık hareketlerini arttırdığı görüldü.

1 Fernand Braudel, *Akdeniz ve Akdeniz Dünyası*, terc. M. A. Kılıçbay, İstanbul 1990, II, 152, 176-177.

2 Cezayir, Tunus ve Trablusgarb'ın fetih tarihleriyle buraların birer Osmanlı eyaleti olarak teşkilatlandırılması tarihleri farklıdır. Cezayir 1533'de, Tunus 1573'de ve Trablusgarb ise 1556'da birer Osmanlı eyaleti olmuşlardır (Halil İnalcık, *The Ottoman Empire, The Classical Age 1300-1600*, London 1973, s. 106). Bu üç eyaletin tarihi gelişimi konusunda geniş bilgi için bk. Aziz Samih İter, *Şimali Afrikada Türkler*, İstanbul 1936.

Fransa ile ilişkiler

Kanuni devrinde başlayan Osmanlı-Fransa dostluk ilişkileri aynı dönemde Cezayir beylerbeyi ve Kapudan-ı deryâ Barbaros Hayreddin Paşa tarafından geliştirildi. Osmanlı donanması bir Fransız limanı olan Tolun şehrini zaman zaman adeta bir üs gibi kullandı ve İspanya, Venedik gibi Fransa'nın düşmanı olan devletlere karşı Fransa'ya yardımcı oldu. Fransa 1536 Kapitülasyonu ile Osmanlı topraklarında ticaret yapma hakkını elde ettiği gibi 1569 Kapitülasyonu ile de Venedik hariç diğer devletlerin kendi bayrağı altında ticarete katılmaları imtiyazını aldı. 1577'de yenilenen ahidnâmede de bu husus değişmedi. Ancak 1580'de İngiltere'nin kendi bayrağı altında ticaret yapma hakkını elde etmesiyle iki ülke arasında rekabet başladı³. İngilizler Akdeniz'deki Fransız ticaretini kıskandıklarından onların gemilerine hücum ediyor ve Garp Ocakları korsanlarıyla anlaşarak Fransız gemilerini mürettebatı ile beraber Afrika limanlarına esir olarak satıyorlardı⁴. Çünkü Fransa XVI. asrın sonları ile XVII. asrın başlarında deniz kuvvetleri bakımından oldukça zayıf idi ve İngiliz korsanlarının saldırıları karşısında yetersiz kalıyorlardı.

1569 senesinde Fransa'ya verilen ahidnâmeden anlaşıldığına göre Fransa'nın Cezayir ve diğer Kuzey Afrika limanlarında birer konsolosu bulunuyordu ve bunları değiştirme yetkisi kendilerine aitti⁵. XVI. asrın sonlarında Tunus ve Trablusgarb'da görevli olan konsolos bu bölgedeki Fransızlar'ın problemleriyle bizzat ilgileniyordu⁶.

3 Mübahat S. Kütükoğlu, *Osmanlı-İngiliz İktisâdi Münasebetleri I (1580-1838)*, Ankara 1974, s. 38-41.

4 Bu husustan rahatsız olan Fransa kralı IV. Henri ve elçisi İstanbul'a şikayette bulundular ve Divan'dan Garp Ocakları yöneticilerine hitaben ferman gönderilmesini sağladılar (Ahmet Refik, «Türkler ve Kraliçe Elizabeth», *Darülfünun Edebiyat Fakültesi Mecmuası*, VIII/5, İstanbul 1932, s. 14-15). Benzer bir olay Ekim 1607'de Tunus'a gelerek bir kalyon donatan İngiliz korsanı Vardo'nun iki Venedik barçasını esir etmesi ile meydana geldi (BOA, *Düvel-i Ecnebiye*, nr. 13, s. 50/216).

5 I. de Testa, *Recueil des Traités de la Porte Ottomane avec les puissances étrangères*, Paris 1864, I, 94.

6 1 Ramazan 1001/1 Haziran 1593 tarihinde Tunus ve Trablusgarb beylerbeylerine, yeniçeri ağalarına ve ihtiyarlarına gönderilen bir hükümden an-

Osmanlı Devleti, XVI. asrın başlarından itibaren müttefiki olan Fransa'nın iç işleriyle de yakından alâkadar idi ve bununla ilgili olarak Garp Ocakları valilerine fermanlar gönderiyordu. Nitekim, IV. Henri, Fransa kralı olunca protestanlıktan katolik mezhebine geçtiğinden Marsilyalılar tarafından hoş karşılanmadı ve krala bağlılıklarını bildirmediler. IV. Henri Navara'nın Fransa kralı olmasına Marsilya yönetimi'nin karşı çıkması üzerine bir müttefik olarak Osmanlı Devleti bu duruma müdahale etti⁷. Hatta Marsilya yöneticilerini ikna etmek ve çeşitli görüşmelerde bulunmak üzere iki temsilcisini Tolun'a gönderdi⁸. Marsilyalılar kendilerine gönderilen iki Osmanlı temsilcisine de Fransa kralının kendi mezheplerinde olmadıkları için itaat etmeyeceklerini açıkladılar⁹. Bunun üzerine Osmanlı Devleti Marsilya eyaletine mensup olanların krala itaat etmemeleri halinde Fransa'ya verilen ahidnâmelerden yararlanamayacaklarını bildirdi. Buna ilave olarak da Garp Ocakları mensuplarının bunların mallarını gasp etmelerine mani olunmayacaktı¹⁰. Nitekim, çok geçmeden Garp Ocaklarına mensup korsanlar Fransa'nın bu karışık durumundan yararlanarak pek çok Fransız gemisini ele geçirmişler ve içindekileri esir etmişlerdi¹¹.

laşıldığına göre Fransa buradaki konsolosunu değiştirmişti (BOA, Bâb-ı Âsafi, *Divan-ı Hümayûn, Düvel-i Ecnebiye Defteri* (A. DVN. DVE), nr. 901, s. 2). Ve nedik ve Fransa elçilerinin İngiliz korsanlarıyla işbirliği yapan Cezayir, Moton ve Koron'daki reislerden şikayetleri üzerine 18 Safer 1014/5 Temmuz 1605 tarihli Mora ve Mezistre beyleri ile Koron ve Moton kadılarına gönderilen hükümler: *Düvel-i Ecnebiye*, nr. 13, s. 23/78-79.

7 Marsilya, Levant ticaretinin önemli bir merkezi idi. İspanya katolik birliğini destekleyince Osmanlı Padişahı Marsilya'ya verdiği ticari imtiyazları geri aldı ve korsanların şehre saldırmasına müsaade etti (İnalçık, *The Ottoman Empire*, s. 137-138)

8 1 Ramazan 1001/1 Haziran 1593 tarihinde Cezayir, Tunus ve Trablusgarb beylerbeyilerine ve sancakbeyilerine ve Akdeniz'de faaliyet gösteren kapudanlara gönderilen hükümde Fransa ile ilgili meseleleri görüşmek üzere Tolun'a gönderilen Dergâh-ı Âli kapıcılarından Mehmed ve Mustafa'ya karada ve denizde yardımcı olunması emrediliyordu (A. DVN. DVE. nr. 901, s. 2).

9 A. DVN. DVE. nr. 901, s. 2, 7/1.

10 Marsilya Zabıtine ve A'yânına gönderilen 1 Ramazan 1001/1 Haziran 1593 tarihli fermanında, krallarına itaat ederlerse Garp Ocakları tarafından esir edilen halklarını ve el konulan mallarını kurtarmaları mümkün olacaktı (A. DVN. DVE. nr. 901., s. 3/4).

11 Fransa kralının isteği üzerine Cezayir, Tunus ve Trablusgarb beylerbeyilerine gönderilen 1 Ramazan 1001/1 Haziran 1593 tarihli hükümlerde kral-

Marsilya halkının Fransa kralına muhalefeti, bir kaç yıl sürdü ve ihtilaflar İspanya kralı II. Philip tarafından da desteklendi. 1595'de İstanbul'daki Fransa elçisinin isteği üzerine Osmanlı Devleti Marsilyalılar'a nasihat etmek ve krala itaat etmelerini sağlamak üzere bir temsilcisini göndermesini Cezayir beylerbeyisinden istedi. Kabul etmedikleri takdirde Fransa kralı ile işbirliği yaparak Marsilya üzerine hücum etmeleri ve diğer isyancılara ibret olacak şekilde onları cezalandırmaları emredildi¹². Fransa'nın İspanya üzerine sefer düzenleme isteği ve Osmanlı Devletinden yardım istemesi üzerine de 1595'de ittifak yapılması kararlaştırıldı. III. Murad devrinde alınan karara göre karadan İspanya üzerine gidecek olan Fransa ordusunu büyük bir Osmanlı Donanması denizden destekleyecekti. Ancak İstanbul'da saltanat değişikliği olması yüzünden Akdeniz'e yeni bir donanma gönderilemedi. Buna karşılık Cezayir-i Garb beylerbeyisi Hızır Paşa Cezayir ve Tunus gemilerine serdar tayin edilerek Fransa'nın uygun göreceği yerlere emrindeki donanmayla yardıma gitmesi emredildi¹³. Ertesi yıl İngiltere elçisinin verdiği haberlerde ise Fransa ile İspanya arasındaki anlaşmazlığın ortadan kalkmak üzere olduğu ve bunun kendileri aleyhine bir ittifak başlatacağı endişesi dile getiriliyordu. Bunun üzerine İngiltere kraliçesine gönderilen 5 Haziran 1596 tarihli cevabi mektupta merak edilmemesi belirtilerek donanmanın denize açılmak üzere olduğu ve eğer Marsilya'nın İspanya'ya bağlılığı gerçek ise bu duruma müdahale edileceği ve zorla da olsa Fransa'ya bağlatılacağı anlatılıyordu¹⁴.

Osmanlı Devleti, Fransızlar'ın Kuzey Afrika sahillerinde balık ve mercan avlamalarına ve oralarda depolar kurmalarına da

larına isyan ettikleri gerekçesiyle gemileri ve malları yağmalanan ve kendileri esir edilen Fransızların serbest bırakılması emrediliyordu (A. DVN. DVE. nr. 901, s. 2).

12 1 Muharrem 1004/6 Eylül 1595 tarihli Cezayir beylerbeyisine gönderilen hüküm: A. DVN. DVE. nr. 901, s. 7/1.

13 Fransa kralı IV. Henri'nin isteği üzerine Cezayir beylerbeyisine hitaben yazılan ferman 6 Muharrem 1004/11 Eylül 1595'de Fransa'nın İstanbul'daki elçisine verildi (Bâb-ı Asafî, Divan-ı Hümayun, Mühimme Kalemî (A. DVN. MHM), nr. 934, s. 7/2).

14 8 Şevval 1004/5 Haziran 1596 tarihli İngiltere kraliçesine hitaben yazılan nâme-i hümayun: A. DVN. MHM, nr. 934, s. 14/2.

izin vermişti. Bunun karşılığında ise Fransa tüccarı belli bir vergi ödemek zorunda idi. Mesela, 1593'de Tunus'a bağlı Benzert limanında mercan avı yapabilmek için Fransız tüccarı 4000 altın ödemek mecburiyetinde idi ve bu para yeniçeri maaşları için kullanılmaktaydı¹⁵. Fransa tüccarının Kuzey Afrika sahillerinde mercan avlayabilecekeri hususu 1604 tarihli ahidnamede de tekrar edildi¹⁶.

Garp ocaklarının Fransa ile ilişkileri daha çok çeşitli korsanlık hareketleri ve Fransa'nın bunlardan şikayetleri ile devam etti. Özellikle Fransa'da iç karışıklıkların meydana geldiği yıllarda bu tür olaylara daha çok tesadüf edildi. Nitekim 1594'de Cezayir, 1595'de Tunus korsanları Fransız ticaret gemilerine saldırılarda bulunmuşlardı. Cezayir'de görevli beyler ve korsan reisler, Fransa bayrağı taşıdığı halde gemilere el koymuş ve 800 bin altın tutarındaki para ve malları yağmalamış tüccar ve tayfaları esir etmişlerdi. İstanbul'dan gönderilen fermanlar üzerine bunların bir kısmı serbest bırakılmışsa da Benzert kapudanı ile birlikte diğer bir kaç korsan reisinin gemilerinde 80-100'er Fransız esir bulunduğu anlaşılmıştır¹⁷. Tunus korsanları da Fransızları rast geldikleri yerde esir ediyor, gemi ve mallarına el koyuyorlardı¹⁸. Fransa'nın İstanbul'daki elçisi bütün bu saldırıları Divan-ı Hümayûn'a bildiriyor ve ilgililere emirler gönderilmesini sağlayarak kendi tüccarlarının mağdur olmaktan kurtarılmasına çalışıyordu. Fransa elçisi, ayrıca Garp Ocakları vilayetlerindeki valilerin korsanlara yardımcı olmaya devam etmeleri halinde bir daha Fransa limanlarından yararlanamayacakları konusunu hatırlatıyordu.

15 1 Ramazan 1001/1 Haziran 1593'de Tunus beylerbeyisine, kadısına ve asker halkına gönderilen hükümde 4000 altını ödedikten sonra tüccarın kendi sandallarıyla mercan avlamalarına ve istedikleri yerde satmalarına karışmalarını emrediliyordu (A. DVN. DVE, nr. 901, s. 3).

16 I. de Testa, *Recueil des Traités de la Porte Ottomane avec les puissances étrangères, Paris 1864, I, 146; Kapitülasyonlar*, terc. Ali Reşad - Macar İskender, İstanbul 1330, s. 103-104.

17 Kapudan Paşa'ya gönderilen 27 Ramazan 1002/16 Haziran 1594 tarihli hükümde Cezayir korsanlarının ellerinde bulunan Fransız esirlerin serbest bırakılmasını sağlaması isteniyordu (A. DVN. DVE, nr. 901, s. 6/1).

18 21 Şa'ban 1003/1 Mayıs 1595 tarihli Tunus beylerbeyisine, kadısına ve asker halkına gönderilen hüküm: A. DVN. DVE, nr. 901, s. 6/5.

Çünkü Cezayir gemileri darda kaldıkları her zaman Fransa limanlarına sığınmakta barut, kurşun ve benzeri harp mühimmâtı ile diğer ihtiyaçlarını karşılamakta idi. Anlaşıldığına göre Cezayir, Tunus ve Trablusgarb'daki hapishane ve korsan gemilerinde iki binin üzerinde Fransız esir bulunuyordu. Bunların en kısa zamanda serbest bıkarılmaması halinde Venedik gibi Fransa da kendi limanlarına Osmanlı gemilerini ikmal maksadı ile kabul etmeyecekti¹⁹.

Mağrib korsanlarının bu menfi tutumlarına karşılık Fransızlar'ın da zaman zaman ahidnâmelere riâyet etmedikleri görülmektedir. Meselâ, 1595'de Cezayir'e tabi Bastiyon'da ikamet eden Fransızlar, ihrac edilmesi yasak olan malları Cezayir'den gemilerine yükleyerek kâfir diyarına taşıyorlardı. Ayrıca, oturdukları Bastiyon'a eskisinden fazla sayıda ilâve olarak burc, baru ve kale inşa ediyorlar ve oralara Darülharp'den yabancılar getirterek etrafa pekçok zarar veriyorlardı. Tabii ki bu durum karşısında gerekli tedbirlerin alınması Cezayir valisine havale ediliyor ve Fransızlar'ın inşa ettirdiği yeni binaların yıktırılması cihetine gidiliyordu²⁰. Garp Ocakları ile Fransa arasındaki ilişkilerin karşılıklı suçlamalarla sürdüğü ve Fransız tacirlerin çoğu defa bu durumdan olumsuz etkilendiği görülmektedir. Ancak Osmanlı Devletinin Fransa'nın yardımına ihtiyacı olduğu zamanlarda Fransız tüccarlara daha müsamahalı davrandığı anlaşılmaktadır. XVII. yüzyılın başlarında İspanya'nın baskısı altında ya dinlerini değiştirmek veya başka diyarlara göç etmek zorunda kalan İspanyalı müslümanların (müdeccel, morisko) Mağrib'e geçmelerine yardımcı olunması isteniyordu. Buna karşılık Fransız bastiyonlarının iade edilmesi ve Cezayir'den sürülen Fransızlar'ın geri dönmesi kabul ediliyor ve Fransız tüccarların gemilerine el koyan Süley-

19 Kapudan-ı deryâ vezir Halil Paşa'ya hitaben yazılan 13 Şevval 1004/10 Haziran 1596 tarihli hükmünde Fransa'ya verilen ahidnâmelere aykırı olarak Fransızların esir edildiği doğru ise derhal serbest bırakılmalarının sağlanması emrediliyordu. Eğer bu emri yerine getirmezlerse Mağrib'deki beylerbeyi, beyler, reisler ve diğer görevlilerin Divan-ı Hümayûn'da yargılanmak üzere İstanbul'a gönderilmeleri isteniyordu (A. DVN. DVE, nr. 901, s. 9/1).

20 18 Şevval 1003/26 Haziran 1595 tarihli Cezayir beylerbeyisi Hızır Paşa'ya gönderilen hüküm : BOA, *Mühimme Defteri (MD)*, nr. 73, s. 574/1232. Bu konuda ayrıca bk. İter, *Şimali Afrikada Türkler*, I. 182-183.

man Paşa'dan bunların geri alınması taahhüd ediliyordu²¹. Yine Cezayir'deki Beled-i Unnâb yakınlarında yerleşmiş bulunan Fransızlar'ın ihtiyaçları kadar hububat almalarına izin veriliyor, ancak yabancı diyarlara götürülmesi yasaklanıyordu²².

XVII. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin içine düştüğü iç ve dış buhranlar sebebiyle Akdeniz'de ticaret yapan devletler aynı zamanda özellikle Cezayir ve Tunus ile de antlaşma yapmak zorunda kaldılar. Cezâyir ile Fransa arasında ilk antlaşma Osmanlı Devleti'nin müsaadesiyle 21 Mart 1619'da Marsilya'da imzalandı²³ ve bu antlaşma Osmanlı Devleti tarafından da tasdik edildi.

İngiltere İle İlişkiler

İngilizler, düşmanları olan İspanyollar'a karşı kendilerine yardımcı olabilecek devletin Osmanlı İmparatorluğu olduğunu düşünüyorlardı. İki ülke arasında ilişkileri geliştirmek amacıyla ilk İngiliz elçisi Harborne, III. Murad devrinde İstanbul'a geldi. İngilizlerin Kuzey Afrika ile ticarete başlayıp bir de konsolosluk açmaları oldukça eskidir. 1580 tarihli ahidnâme ile Osmanlı Devleti Cezayir, Tunus ve Trablusgarb iskelelerinde İngiltere'nin konsolos bulundurmasını kabul ediyordu. Ayrıca korsan gemilerinin İngilizleri esir edip satınaları yasaklanıyordu²⁴.

Kuzey Afrika sahillerinde üslenen Garp Ocakları yüzünden bu sularda ticaret yapmak tehlikeli olduğu halde kârlı olması

21 Zilhicce 1013/Nisan 1605 tarihinde Fransa kralına gönderilen nâme-i hümayun: MD, nr. 77, s. 16-17. Ayrıca bk. İter, *Şimali Afrikada Türkler*, I, 185-186. İspanya'daki müslümanların maruz kaldıkları muâmele ve Osmanlıların bunlara gösterdiği ilgi konusunda bk. Andrew Hess, *The Forgotten Frontier*, Chicago 1978, s. 127-155.

22 23 Rebi'ülevvel 1013/19 Ağustos 1604 tarihinde Cezayir-i Garb beylerbeyisine, Beled-i Unnab kadısına ve müftisine gönderilen hüküm: BOA, *Mühimme Zeyli*, nr. 7, s. 23/54.

23 Hammer, *Devlet-i Osmaniye Tarihi*, (terc. Mehmed Ata), İstanbul 1335, IX, 30, dipnot 2.

24 Osmanlı Devleti ile İngiltere arasındaki iktisadî ilişkilerin başlaması ve gelişmesi konusunda geniş bilgi için bk. Kütükoğlu, *aynı eser*, s. 22; A. Refik, *aynı makale*, s. 6, 19-21. İngiltere'nin Akdeniz ticareti ile ilgili olarak ayrıca bk. Godfrey Fisher, *Barbary Legend; War, Trade and Piracy in North Africa 1415-1830*, Oxford 1957.

sebebiyle tercih ediliyordu. İngiliz tüccarlar Garp Ocaklarına kurşun, barut ve baharat satıyorlar onlardan limon, portakal, üzüm ve zeytin alıyorlardı²⁵. Garp Ocakları korsanlarının İngiliz ticaret gemilerine düzenlediği saldırılar ile İngiliz tüccarı büyük zarara uğruyordu. Bu hususta İstanbul'daki İngiliz elçilerinin teşebbüsü ile Trablusgarb, Tunus ve Cezayir beylerbeylerine termanlar gönderilmesine rağmen korsanlık önlenemiyordu. Nitekim 1585'de ticaret için Cezayir'e giden bir İngiliz gemisi korsanlar tarafından yaklanarak eşyalarına el konmuş ve tayfaları esir edilmişti. Trablusgarb beylerbeyi Hasan Paşa'ya gönderilen emirlerde alınan eşya ve esirlerin geri verilmesi emredildiği halde o bunları teslim etmemiştir²⁶. Bununla beraber İngilizler de zaman zaman Kuzey Afrika'daki korsanlarla işbirliği yaparak Fransız gemi ve tayfalarını Afrika limanlarında satıyorlardı²⁷.

XVII. yüzyılın başlarında sadece Akdeniz'deki İngiliz gemilerine değil Güney İngiltere'ye kadar uzanan bölgede korsanlık saldırıları giderek artmaya başladı. Güneybatı İngiltere'deki Devon bölgesine giden Cezayir ve Tunus'lu korsanlar Plymouth ve Dartmouth'daki İngiliz ticaretine büyük zararlar verdiler²⁸. 1609-1611 yılları arasında 100 Cezayir gemisi 70 kadar İngiliz gemisini teslim almıştı²⁹. İngiltere'nin İstanbul elçisi Sir Thomas Roe, bu hareketleri engellemek için pek çok teşebbüslerde bulundu. 1622'de Osmanlı ve İngiliz görevliler İstanbul'dan Tunus ve Cezayir'e gittiler. Bu heyet İngilizler'le Garp Ocakları arasındaki anlaşmazlığı çözmekle görevli idi ve aynı zamanda korsanlık hareketlerine son verilmesi konusunda ferman götürüyorlardı. Yapılan görüşmelerde Tunus'lular olumlu cevap verdiği halde Cezayir'liler muhalefet ettiler. Bununla beraber görüşmelerde bulunmak üzere İstanbul'a bir heyet göndermeyi kabul ettiler. 1623'de imzalanan anlaşmaya göre, İngiltere ile Garp Ocakları arasında devamlı dostluk olacak ve ticaret geliştirilecekti. Ancak İngiliz gemileri, Os-

25 Kütükoğlu, *aynı eser*, s. 33.

26 A. Refik, *aynı makale*, s. 22-23.

27 A. Refik, *aynı makale*, s. 14-15.

28 1620'de 50 Türk gemisi'nin korsanlık hareketleri yüzünden kayıpların arttığı anlaşılmaktadır (Todd Gray, «Turkish Piracy and Early Stuart Devon», *Rep. Trans. Devon Ass. Advmt. Sci.*, 121, December 1989, s. 162).

29 Gray, *aynı makale*, s. 169, dipnot 26.

manlı Devleti'nin düşmanlarına ait mal ve asker taşımayacaktı. Bu antlaşmaya rağmen korsanlık hareketleri devam etmiş ve İngiltere'nin şikayetleri bitmemiştir³⁰. XVII. yüzyılın ilk yarısında Cezayir, Tunus ve Fas korsanlarının Güney İngiltere'ye yaptıkları saldırıların son derece tehdit edici olduğu anlaşılmaktadır. İngiltere 1627'de Cezayir ile bir antlaşma imzaladığı halde korsanlık hareketleri 1630'lardan itibaren eskisinden daha şiddetli olarak devam etmiştir³¹.

İngiltere kıyılarında korsanlık hareketlerinde bulunan bir diğer önemli üs Fas'ın Selâ (Sale) şehri idi. 1616-1642 tarihleri arasında Selâ üssünden ve diğer yerlerden gelen korsan gemileri Güneybatı İngiltere'de 350-400 gemi ele geçirmişlerdi. Yine bu yıllar arasında 6500-7000 arasında İngiliz esir edilmişti³².

Venedik İle İlişkiler

Osmanlı İmparatorluğu topraklarında ticaret yapma hakkı en eskiye uzanan Venedik'ti³³. Önceleri bütün devletler Venedik bayrağı altında ticaret yapabilme hakkına sahip iken XVI. yüzyılda ilk defa Fransa müstakil ticaret yapma izni almış, sonra bunu İngiltere izlemiştir. Venedik'in diğer devletlere verilen bu imtiyazlardan memnun olmadığı anlaşılmaktadır. Bilhassa İngilizler'in Osmanlı Devleti ile ticari münasebetler kurması karşısında Fransa ile işbirliği yaparak bu faaliyetleri baltalamaya çalıştılar.

XVI. asrın sonlarından itibaren Akdeniz'de görülmeye başlayan korsanlık hareketleri arasında Garp Ocakları korsanlarının Venedik ile olan ilişkileri de önemli yer tutmaktadır. 1580-1590 yılları arasında katolik devletlere ait hiçbir liman ve sahil yoktu

30 Kütükoğlu, *aynı eser*, s. 33-36. IV. Murad'ın İngiltere kralına gönderdiği Ocak 1626 tarihli mektup için bk. Feridun Bey, *Münşeatü's-selâtin*, İstanbul 1275, II, 471-473.

31 Gray, *aynı makale*, s. 163.

32 Gray, *aynı makale*, s. 167. Selâ şehri ve Selâ korsanları hakkında geniş bilgi için bk. Roger Coindreau, *Karâsinatu Selâ (Les Corsaires de Sale)*, terc. Muhammed Hamud, Rabat 1991.

33 Selçuklular'dan itibaren başlayan Türk-İtalyan ilişkileri konusunda en geniş ve son araştırma Şerafettin Turan'ın *Türkiye-İtalya ilişkileri I* (İstanbul 1990) adlı eseridir.

ki, Garp Ocakları korsanları tarafından saldırıya uğramamış olsun. Bu korsanlar Adriyatik, Tuskana ve Sicilya sularındaki kıyıları tehdit ediyorlardı. Venedik ise Bâbîâli ile anlaşması sayesinde tarafsızlığı sürdüren tek Akdeniz devleti idi. Ancak XVI. asrın sonlarında bazı Venedik ticaret gemilerine berberi korsanlar tarafından el konuldu. Meselâ 1580 yılı sonbaharında bir ay içinde 25 Venedik gemisi Garp Ocakları korsanları tarafından zapt edildi³⁴. Ancak 1584'te Trablusgarb valisi Ramazan Paşa'nın hanımını taşıyan bir kadirganın İstanbul'a gelirken Venedik donanması kumandanı Gabriel Emo tarafından zaptı ve gemidekilerin pek çoğunun katli ile kadınlara saldırılması İstanbul'da tepki ile karşılandı³⁵. Bunun üzerine Gabriel Emo Venedik'te idam edildiği gibi yakalanan gemi de İstanbul'a gönderildi ve böylece Osmanlı Devleti'nin infialli önlenmek istendi. 1604'de Venedik'e verilen ahidnâmede korsanlık faaliyetlerine engel olunması ve korsanların aldığı esirlerin iade edilmesi hususlarına da yer verildi³⁶. Bununla beraber korsanlık hareketleri durmadı. Mesela 1609'da Venedik'ten İstanbul'a gelen üç barçayı zapteden Koron'lu Turgut Reis içindekilerle birlikte Trablus'a gitmiş ve Venedik tüccarlarına pek çok zarar vermiştir³⁷. 1619'da Venedik'e verilen ahidnâmede ise Mağrib korsan gemilerinin Venedik'e tabi yerlere ve gemilere saldırması ve alınan esirleri iade etmesi konusundaki madde tekrar edildi³⁸. Bununla beraber 1624'de meydana gelen bir korsanlık hareketi Osmanlı Devleti ile Venedik arasındaki ilişkileri bozulma durumuna getiren bir başlangıç oldu. Garp Ocakları korsanları onüç parça kalyataları ile Venedik'e tabi yerlere giderek yakıp yıkmışlar, kadın erkek 459 kişiyi esir etmişlerdi. Bâbîâli Venedik elçisi-

34 Alberto Tenenti, *Piracy and the Decline of Venice 1580-1615*, (terc. Janet-Brian Pullan), London 1967, s. 25.

35 Tenenti, *aynı eser*, s. 26-27. Burada esirler hakkında daha ayrıntılı bilgi verilmektedir.

36 *Mühimme Zeyli*, nr. 7, s. 2/3; İ. H. Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, III/1, 139-140.

37 Ancak Trablusgarb beylerbeyi bunları korsan reisin elinden alarak emanete koymuş ve Divan-ı Hümayûn'dan gelecek kararı beklemiştir. 15 Şa'ban 1016/5 Aralık 1607 tarihli hüküm: *Düvel-i Ecnebiye*, nr. 13, s. 69/328.

38 Safer 1028/25 Aralık 1618 tarihli ahidnâme: BOA, *Mâliyeden Müdevver Defterler (MAD)*, nr. 17901, s. 2-4. Bu ahidnâmenin bir sureti Feridun Bey'in *Münşeâtü's-selâtin* (I, 482-487)'inde de bulunmaktadır.

nin şikâyetleri üzerine esirlerin iâdesi için çalıştı ise de fazla başarılı olamadı³⁹. 1637'de ise Adriya denizine giren Cezayir ve Tunus beylerine ait 16 korsan gemisinin Pulya sahillerine asker çıkarması ile durum gerginleşti. Buna karşı 28 gemiden oluşan bir Venedik donanması intikam almak için korsan gemilerini Avlonya'da sıkıştırdı ve 15 Cezayir gemisini batırdı. Bu olay iki ülke arasında gerginliği artırdı ise de bir müddet sonra Venedik'in tazminat ödemeyi kabul etmesi ile yatıştırıldı⁴⁰.

Bütün bu örnekler göstermektedir ki, Kuzey Afrika'daki Osmanlı eyâletleri özellikle orta ve batı Akdeniz'de merkezî Osmanlı donanması için her zaman ileri karakol görevi yapmışlar ve Osmanlı Devleti'nin Avrupa devletleri ile denizlerdeki ilişkilerinde önemli rol oynamışlardır. Bilhassa XVI. yüzyılın sonlarında denizci Avrupa devletlerinde ve Garp Ocaklarında görülmeye başlayan korsanlık hareketleri daha sonraki yüzyıllarda da devam etmiştir. Bu sebeple Akdeniz Ticaret Tarihi'nde korsanlık hareketlerinin nasıl seyrettiği ve bunun devletlerarası ilişkilerdeki yerinin tesbiti önemini korumaktadır.

39 MAD, nr. 6004, s. 109.

40 Uzunçarşılı, *aynı eser*, s. 141-142. Adriya denizindeki korsanlık hareketleri ve Dubrovnik'in bundan etkilenmesi ile ilgili olarak bk. N.H. Biegman, *The Turco-Ragusan Relationship*, The Hague 1967, s. 64-67, 81-84.

BELGELER

Fransa ile ilgili belgeler

Vilâyet-i France Padişahı Re de Navara'ya (Henri roi de Navarre) müte'allık evâmir-i şerifenin kaydıdır. Fî Gurre-i Ramazan 1001.

I

Cezâyir-i Garb beylerbeyisine ve kadısına ve reislerine ve yeniciler ağasına ve ihtiyârlara hüküm ki,

France elçisi arzihâl gönderüp France pâdişâhı Âsitâne-i Sa'âdetime itâ'at üzere olup lâkin birkaç yıldan berü efendinize mutî' değilsiz deyü esir olan France re'âyâsı her kimin elinde bulunursa itlâk olunup gâret olunan mâl u menâlleri bulunan yerlerden ashâbına alverilüp min ba'd sulh u salâha ri'âyet olunup France re'âyâsına bir makûle te'addî olunmamak recâsına arz etmeğin buyurdum ki, vardukda anın gibi France re'âyâsından ol câniblerde birkaç yıldan berü siz efendinize mutî' değilsiz deyü tutulan esirleri her kimde bulunursa asla ta'allül u nizâ' etdirmeyüp itlâk etdirüp dahî olunan mâl u menâlleri ve esbâbları ashâbına alvirilüp min ba'd sulh u salâha ve ahd u emâna muhâlif Françelü'ye bu makûle zulm u te'addî olunmaktan hazer eyleyesiz. Françelü Südde-i Sa'âdetime kemâl-i hulûs ile itâ'at ve inkiyâd edüp şerâyet-i ahd u emânı riâyet eylemişdir. Ol takdirce France re'âyâsı esir olduğuna rızâ-yı hümâyûnum yokdur. Esir olanları dahî emrim üzere itlâk eyleyesiz. Sen ki beylerbeyisin şöyle ki emrime muhâlif France esirlerinin itlâkında ta'allül olunca cümle senden bilinür. Ana göre emr-i şerifimin icrâsında ikdâm u ihtimâm eyleyesiz. Bir sûreti Tunus'a, bir sûreti Trablusgarb'a. Gurre-i Ramazan 1001.

(A. DVN. DVE. nr. 901, s. 2/1)

II

Tunus beylerbeyisine ve Trablusgarb beylerbeyisine ve yeniciler ağalarına ve ihtiyârlarına hüküm ki,

Françe elçisi arzihâl gönderüp Tunus ve Trablus iskelelerinde olan konsolos ref' olunup yerine Françelüler'den dârende? nâm kimesne konsolos ta'yîn olunmağın hükm-i şerif yazılmıştır.

Gurre-i Ramazan 1001.

(A. DVN. DVE. nr. 901, s. 2/4)

III

Cezâyir ve Tunus ve Trablusgarb beylerbeyilerine ve sancakbeyilerine ve deryâda yürüyen kapudanlara hüküm ki,

Dergâh-ı mu'allâ kapucularından Mehmed ve Mustafa Françe'ye müte'allık ba'zı husûs için Françe'ye tâbi' Tolom nâm şehre irsâl olunmuşdur. Buyurdum ki, eger karada ve deryâda her kanginizin taht-ı hükümetine dâhil olurlar ise mahall-i mezbûra isâl eylesin deyü hüküm yazılmıştır. Gurre-i Ramazan 1001.

(A. DVN. DVE. nr. 901, s. 2/5)

IV

Tunus beylerbeyisine ve kadısına ve asker halkına hüküm ki,

Françe elçisi arzihâl gönderüp bundan akdem ba'zı Françelüler vilâyet-i Tunus'a [tabi'] Benzert nâm mahalde mercan sayd etmek için her sene dört bin altun Tunus kulu vazifesine edâ etmekle defe'âtla müekked evâmir-i şerife virilüp mücebince dahî hâlâ uhdelerinde olan dört bin altunı miriye edâ etdiklerinden sonra murâdları üzere kendülere lâzım olduğu muharrer sandallarıyla mercan sayd edüp ve sayd eyledikleri mercanâ ve kendülerine ve adamlarına ve mâl u erzâklarına ve mahzenlerine ve süknâlarına min ba'd kimesne dahl u ta'arruz etmeyüp ve akçeleri ile zâd u zevâde almak istediklerinde dahi kimesne manî olmayup ve metâ'ların istedikleri vilâyetlere alup gidüp kimesne rencide eylememek bâbında emr-i şerifim recâ etmeğın buyurdum ki, vardukda bu babda mukaddemâ verilen evâmir-i şerife mücebince amel olunup mâdâmeki ta'yîn olunan vergülerin vakti ve zamânı ile verüp uhdelerinde olan dört bin altunı ahidnâme mücebince Tunus kulu mevâcibine teslîm eyleyeler. Mezbûrlar murâdları üye-

re kendü sandalları ile mercân sayd etdiklerinde ahidnâmeye ve emr-i şerife muhâlif aslâ kimesneye dahl u ta'arruz etdirmeyesiz ve istedikleri yere varup ticâret üzere olalar. İbkâ edesin.

Gurre-i Ramazan 1001.

(A. DVN. DVE. nr. 901, s. 3/1)

V

Cezâyir ve Tunus ve Trablus beylerbeyilerine ve asker halkına hüküm ki,

France elçisi arzihâl gönderüp bundan akdem France padişâhının adamlarından ? nâm kimesne hidmet-i mühimme için bir firkate ile Tolum nâm şehre giderken Cezâyir levendi rast gelüp karaya dökülüp içinde olanlar firâr edüp mezbûru tutup esir etmişler. Bundan akdem Efendim nâmesiyle halâsın recâ eylemeğin Cezâyir gemileri geldikte halâs oluna deyü fermân olunup hâlâ Cezâyir gemileri gelüp mahzâ satmak için mezbûru ol câhibde alı komuşlardır. Mezbûr taht-ı hükûmetinizde kimin elinde bulunursa alınıp adamlarına teslim eylemek recâsına arz etmeğin imdi Françelü Âsitâne-i Sa'âdetime itâ'at ve inkiyâd üzeredir. France re'âyâsı esir olduğuna rızâ-yı şerifim yokdur. Buyurdum ki, mezbûr taht-ı hükûmetinizde her kimin elinde bulunursa varan adamlarına teslim olunup emrime muhâlif aslâ kimesneye ta'allül u nizâ' etdirmeyesiz. Siz ki beylerbeyilersiz şöyle ki, mezbûrun itâ'atinde ta'allül oluna cümlesi sizden bilinür. Ana göre mukayyed olup emrimin icrâsında ikdâm eyleyesiz.

Gurre-i Ramazan 1001.

(A. DVN. DVE, nr. 901, s. 3/2)

VI

Marsilya zâbitlerine ve a'yânma hüküm ki,

Bundan akdem Efendiniz France pâdişâhı Re de Navara mürd olan France pâdişâhının yerine gelüp bundan gayrı saltanata karîb olmamağla France pâdişâhlığı ana intikal edüp ol mahalde mezbûr efendinize itâ'at u inkiyâd etmeyüp inâd u muhâlefet

üzere olup Âsitânemizin ve efendinizün düşmanları ile ittifâk ve ittihâdınız olmağın levend tâyifesi dahî gemilerinizi ve metâ'larınızı buldukları yerde alıp gâret edüp ve adamlarınızı esir eylemişlerdir. Hâlâ dahî inâd üzere olup efendinize itâ'atınız olmayup ve askeri ile cenk u cidâl üzere olduğunuz istimâ' olunmağın buyurdum ki, vardukda mukaddemâ Françe pâdişâhlarına edegeldüğünüz itâ'at u inkıyâd üzere hâlâ Françe pâdişâhı Enrik Re de Navara'ya dahî itâ'at u inkıyâd edüp şöyle ki fikr-i fâsid ile inâd u muhâlefetiniz olup temerrüdlük üzere olasız. Eğer Memâlik-i mahrûsemizdedir ve eger deryâdadır her kande gemileriniz ve adamlarınız ve emvâl u erzâkınız bulunursa girift olunup adamlarınız esir olması mukarrerdir. Efendinizün size merhameti olup hakkınızda rencide olunmayalar deyü defe'âtlâ recâsı olmağla bu husûsa mukayyed olunmamışdı. Lâkin şimdi emrimiz ile varan adamlarımız vusûl buldukda emrimize amel etmeyüp şöyle ki mutî' u munkâd olmayasız min ba'd sizi sâyir düşmanlarımızdan fark etmeyüp küllî hakâret olmanız mukarrerdir. Bilmiş olasız ve Âsitânemizde olan Fransız elçisine emr-i şerif inâyet olunup Âsitânemiz kapucuları ile irsâl olunmuşdur. Efendinize itâ'at ve inkıyâd edecek olursanız Vilâyet-i garbda ve sâir Memâlik-i mahrûsemizde sizin dahi gâret olunan malınızı ve esir olan adamlarınızı her kande bulurlarsa halâs edüp eyyâm-ı sa'âdetimizde âsûde-hâl olup âdet-i kadîme üzere ticâretinizde olup menâzil ü merâhilde kimesne rencide vu remîde etmeyüp emn u emân üzere gelüp gidesiz. Gurre-i Ramazan 1001.

(A. DVN. DVE. nr. 901, s. 3/4)

VII

Kapudan Paşa'ya hüküm ki,

Elçi arzihâl gönderüp bundan akdem Cezâyir'de olan ümerâ ve korsan reisler Françe sancağı altunda yürüyen tüccardan ba'zı-sın ahd u emâna mugâyir esir ve gemilerin girift edüp sekiz yüz bin altunluk nakd ve metâ'ların gâret eylediklerin mukaddemâ i'lâm olundukda ol makûle esir olan Françelü itlâk olunup malları alıverilmek için iki kapucı gönderildikde zikr olunan esirlerin ba'zı bir mikdâr esbâbı ile halâs olunup ve ekserin yanlarında kal-

mişdır. Bu vechile te'addî eden ümerâ ve korsanlar donanma-i hümâyûna gelüp mülhak olurlar. Zikr olunan korsanlardan Ben-zert kapudanı İlyas ve Dur Ali ve Kara Deli nâm reislerin her birinde seksener ve yüzer Françelü esir vardır. Gemilerin Françelü ile donatmışlardır deyü zikr olunan üsârâ ve esbâbları ahidnâme mücebince aliverilüp ve mezbûrlara muhkem tenbîh u te'kid oluna ki min ba'd Françe'ye müte'allik bâzîrgânların gemilerine ve mallarına ve sâyir re'âyâsına memnû' gemide bulundunuz deyü bahâne edüp ahd u emâna mugâyir dahl u ta'arruz eylemeyüp men' olunalar deyü hükm-i şerîfim recâ etmeğin arz olundukda emir verile deyü hatt-ı hümâyûnumla fermân-ı âlişânım sâdır olmağın buyurdum ki, vardukda bu bâbda gereği mukayyed olup göresin. Fî'l-vâkı' Cezâyir ümerâsı ve zikr olunan korsanlar Françe tüccarın ve re'âyâsın esir eyleyüp malların gâret etdikleri vâkı' ise ahd u emâna mugâyir Françelü'ye bu vechile te'addî olunduğuna rızâ-yı şer'fim yokdur. Gâret olunan esbâbların mezbûrlardan ba'de's-sübût bî-kusûr aliverüp ve mezbûrların gemilerinde sahîh Françelü esir bulunursa anın gibileri halâs edüp alup Âsî-tâne-i Sa'âdetime götürüp elçiye teslim eyleyüp emrime muhâlif ve ahidnâmeye mugâyir ta'allül ü nizâ' etdirmeyesin ve mezbûrlara muhkem tenbîh u te'kid eylesin ki min ba'd Françelü'ye ve envâl u esbâblarına dahl u ta'arruz eylemeyeler. Emrime muhâlefet edenleri yazup arz eylesin. 27 Ramazan 1002.

(A. DVN. DVE, nr. 901, s. 6/1)

VIII

Tunus beylerbeyisine ve kadısına ve asker halkına elçi arzı-hâl gönderüp bundan akdem Françe ahâlisi birkaç senedenberü ihtilâl üzere olup Françe pâdişâhına itâ'at üzere olmadıkları ecilden Tunus korsanları ol bahâne ile Françelülerin buldukların esir edüp metâ'ların gâret ederler idi. Sonra itâ'at etmekle Françelü'ye dahl olunmayup gâret olunan esbâbların ashâbına verile deyü merhûm babam *tâbe serâhu* zamânında emir verilmişken ol emre muhâlif korsanlardan ba'zı ol esirleri itlâk etmeyüp ve esbâbların vermekde ta'allül eylediklerin bildirüp emr-i şerîfim recâ etmeğin buyurdum ki, vardukda bu babda her biriniz mukayyed olup bundan akdem Françelü'den esir olup her kimin elinde bulunur-

sa ta'allül etdirmeyüp itlâk etdirüp gâret olunan emvâl u esbâbların merhûm babam zamânında fermân olunduğu üzere ashâbına bî-kusûr aliverüp emrime ve ahidnâmeğe mugâyir kimesneye ta'allül u nizâ' etdirmeyesin. Françe re'âyâsı esir olduğuna kat'â rızâ-yı şerîfim yokdur. Şöyle ki bu emr-i celilü'l-kadrime muhâlif Françelü esir itlâk olmayup ve esbâbları ashâbına verilmeğe, sen ki beylerbeyisin senden bilinüp mu'âteb olursun. Ana göre mukayyed olup muhâlefet edenleri yazup arz eyleyesin.

21 Şa'ban 1003.

(A. DVN. DVE, nr. 901, s. 6/5)

IX

Bâ-hatt-ı Efendi

Cezâyir-i Garb beylerbeyisi Hızır Paşa'ya hüküm ki,

Südde-i Sa'âdetime mektûb gönderüp Cezâyir-i Garb'a tâbî Bastiyon nâm mahalde sâkin olan Françis keferesi bundan akdem küffâra verilmesi memnû' olan metâ'lar bir gemi doldurup küffâra gönderdikleri sâbit u zâhir olup vaz'-i kadîmden ziyâde hılâf-ı şer'î şerîf burc ve baru ve kal'alar binâ edüp yevmen feyven dârü'l-harb'den keferelere gelüp hıyânet u tuğyândan hâli değillerdir deyü mezbûrların haklarından gelinmek lâzımdır deyü bildirdüğün ecilden buyurdum ki, göresin arz eylediğin gibi isyân u tuğyânları mukarrer ise şer'le haklarından gelüp ve şer'-i şerîfe muhâlif vaz'-ı kadîmden ziyâde hâdis olan burc ve baruların ve kal'aların hedm etdirüp vaz'-ı kadîme muhâlif binâ ihdâs etdirmeyesin. 18 Şevval 1003.

(MD, nr. 73, s. 574/1252)

X

Cezâyir beylerbeyisine [hüküm ki],

Françe elçisi arzihâl gönderüp Marçilya nâm vilâyet halkı düşman ifsâdı ile Efendi'ye itâ'at etmeyüp inâd etdikleri ecilden Südde-i Sa'âdetimden vilâyet-i mezbûre hâkimlerine iki kapucı ile müekked emr-i şerîf irsâl olunup tenbîh olunmuşdur ki itâ'at ede-

ler. Şöyle ki, itâ'at eylemeyeler ele girdikleri yerde muhkem hakâret olunur. Kapucular vardukda mezbûr Françe pâdişâhı için âyininimizden taşradır. Biz ana itâ'at etmeziz deyü nice nâ-ma'küle cevâb verüp inâd üzere kalmışlardır. Müşârunileyh ile re'âyâ yanında dîn ve mezheb mücâdelesini ber-taraf olup İspanya üzerine azîm seferi olup hâlâ tenbîh olunmuşdur ki, külliye İstanbul'dan kat'-ı alâka edeler. Min ba'd bey' u şirâ eylemeyeler ve Marçilyalılar inâdlarından rücû' eylememişlerdir deyü bildirüp müşârunileyhe itâ'at üzere olmaları için hükm-i şerîm recâ etmeğin hatt-ı hümayûnumla fermânım sâdır olmuşdur. Buyurdum ki, vardukda Marçilyalılar'a kendü tarafmdan müstakil adamın ile bir müekked mektûb yazup gönderüp tenbîh u te'kîd eyleyesin ki min ba'd Françe pâdişâhına itâ'at u inkıyâd üzere olup emrine muhâlefet eylemeyeler. Şöyle ki bu emrin mefhûmu ma'lûmları oldukdan sonra gerü emrime muhâlefet eyleyüp itâ'at etmeyeler. Müşârunileyh ile haberleşüp dahî ittifâk ile mezbûrların bir vechile haklarından gelesin ki sâyir isyân üzere olanlara mücib-i ibret u nasihat olalar. Ammâ bir vechile tedârik eyleyesin ki ırz [u] nâmus-ı saltanata halel verir vaz' sudûr etmek ihtimâii olmaya ve ne vechile tedârik eyledüğün yazup arz eyleyesin.

Gurre-i Muharrem 1004.

(A. DVN. DVE, nr. 901, s. 7/1)

XI

Yevmü'l-erbi'â. Fî 8 Muharrem 1004.

Müşârunileyh elçiye verilmişdir. Fî 6 Muharrem sene [100]4.

Cezâyir beylerbeyisine hüküm ki,

Françe pâdişâhının südde-i sa'âdetimde olan elçisi dergâh-ı mu'allâma arzihâl gönderüp sene-i sâbıkada merhûm babam Hüdâvendigâr zamânında müşârunileyh Françe pâdişâhına nâme-i hümayûn irsâl edüp mazmûnunda aduvvumuz olan İspanya üzerine yürüyülüp biz dahi bu cânibden azîm donanma-i hümayûn irsâl eyleyüp siz karadan, donanma deryâdan varup düşmandan intikâm alma deyü tahrîr olunmağın müşârunileyh dahi nâme mücebince azîm tedârik edüp bu cânibden adû-yı mezbûr üzeri-

ne asker havâle gönderüp kendisi dahi azîm asker ile Duka ve Savoy üzerine düşmüşler idi. Bu ümid ile ki donanma-i hümâyûn deryâ cânibinden gelüp mu'âvenet eyleye. Lâkin cülûs-ı hümâyûnum vâki' olmağla bu senede azîm donanma çıkmak müyesser olmamıştır. Senin için yarar ve sâhib-tebdirdir deyü Cezâyir ve Tunus gemilerine serdâr ta'yîn olunup, ta'yîn olunan mahalle varup fethine mübâşeret eyleye deyü recâ eylemiş. İmdi Françe pâdişâhı kadîmden ecdâd-ı ızâmım zamânından bu âna gelince Âsitâne-i Sa'âdetimle dostluk edegelüp hiçbir zamândan muhâlefet etmek müyesser olmayup Devlet-i Aliyyemin sadâkat ve istikâmet üzere dostudur. Merhûm Sultan Süleyman zamânında düşmanları üzerine sefer etdikden sonra top ve tüfenk ve asker verüp mu'âvenet emr olunmuştur. Benim zamân-ı şerîfimde dahi sen Cezâyir ve Tunus gemilerine serdâr olup dahi müşârunileyh Françe pâdişâhı ile haberleşüp ne mahalle düşmek murâd ederse bi-inâyetillâhi te'âlâ fethine mübâşeret etmek emr edüp buyurdum ki fermân-ı celîlü'l-kadrim üzere Cezâyir ve Tunus gemilerine serdâr olup dahi müşârunileyh ile haberleşüp ne mahalle düşmek murâd eder ise ol mahalle düşüp fethine ikdâm edüp mûmâileyhe her vechile mu'âvenet eyleyesin. Ammâ bu bâbda kemâl-i basîret ve intibâh üzere olup gider olduğunuz zamanda Cezâyir-i Garb'ın ve Tunus'un muhâfazası için yarar adamlar ta'yîn edüp Tunus beylerbeyi ile müşâvere eyleyüp i'lâm eyleyesin. Varup gelince zikr olunan mahalleri gereği gibi düşmandan hıfz etdirüp bir vechile tedârik eyleyesin ki el-ıyâzu billâhi te'âlâ düşman tarafından zikr olunan memleketlere zarar erişmek ihtimâli olmaya ve İspanya yakasına geçtiğinde dahi kemâl-i basîret ve intibah üzere olasın. Kefere gemilerinden senin yanında olan donanma-i hümâyûnum gemilerine zarar müterettib olup ırz u nâmûs-ı saltanata zarar sudûrundan be-gâyet hazer eyleyüp lâzım olan husûs ale't-tafsil yazup arz eyleyesin. Cezâyir'de yeniçeri kullarım ve Tunus gemilerinde olan yeniçeri kullarım emrime muhâlefet etmeyeler deyü emir yazılmışdır.

(A. DVN. MHM, nr. 934, s. 7/2)

XII

Cezâyir beylerbeyisine ve kadısına ve asker halkına hüküm ki, Françe elçisi arzihâl gönderüp Françe Padişâhı, İspanya kralı

ile muhârebe üzere olmağla Cezâyir'den emr ile atlar alup gitmek fermânım olup gemi ile alup giderler iken sâbıkâ Cezâyir beylerbeyisi Hızır Paşa yolda rast gelüp atlar ve gemi içinde mevcûd olan metâ'ların cümlesin ahz u girift eyledüğinden ma'dâ adamlarından dört bin filori alup te'addî eylemekle anda olan konsolos kendüye şevvâ eyledikde anı dahi demire urup asker halkı güçle halâs eylemişlerdir ve yanında olan korsanlara yüz vermekle Françe re'âyâsından hılâf-ı ahd u emân esîr etmişdir deyü bildirdi. İmdi Françe pâdişâhları düdmân-ı hılâfet-bünyânımız ile kadîmden dostluk üzere oldukları ecilden Françelülere bu makûle te'addî olunduğuna rızâ-yı şerîfim yokdur. Buyurdum ki, vardıkda bu husûsları hak üzere teftîş u tefahhus edüp göresin. Şöyle ki müşârunileyh kendüsi ve korsan tâifesi şimdiye değîn Françelüler'den ahd u emâna mugâyir esîr eyledikleri vâkı' ise ıtlâk eyleyüp ve gâret olunan emvâl u esbâbların bî-kusûr konsolosa teslim eyleyesin ve min ba'd konsoloslarına ve sâir adamlarına dahl u ta'arruz etdirmeyesin. Şöyle ki bu emr-i şerîfe muhâlif ve ahd u emâna mugâyir rencide olundukların mesmû'-ı hümayûnum ola azl ile konulmayup eşedd-i ikâb ile mu'âkab olursun. Bilmîş olasın. Şöyle bilesin. 13 Şevval 1004.

(A. DVN. DVE, nr. 901, s. 8/6).

XIII

Kapudan Vezîr Halil Paşa Hazretlerine hüküm ki,

Françe elçisi arzihâl gönderüp Françe pâdişâhları mâ-tekademden Âsitâne-i Sa'âdetim ile dostluk üzere olup hattâ Cezâyir'de olan kadırgalar düşmandan müzâyaka gördüklerinde limanlarımıza ilticâ edüp barut ve kurşun ve sâir mühimmatları verilüp mu'âvenet olunurken Magrib hâkimleri korsanlara yüz vermekle Françe gemilerine rast geldiklerinde mâl u rızıkların gâret ve içinde buldukları Françelü'yü ahd u emâna mugâyir esîr eylediklerin i'lâm olunmağla umûmen deryâda beylerbeyilere ve sancakbeyilerine ahd u emâna muhâlif vaz' olunmayup her kande Françelü bulunursa ıtlâk olunup gâret olan esbâbları ashâbına alıverilmek için merhûm babam Hüdâvendigâr zamânında iki kapucı ile müekked ahkâm-ı şerîfe gönderilmişiken yine inâd u muhâlefet

olunup evvelkiden ziyâde bulduklarun esîr edüp bi'l-fi'l habslerinde iken binden ziyâde Françelü vardır. Şöyle ki ahd u emâna muhâlif vaz' sâdır ola Venediklü üslûbu üzere biz dahi gemilerin li-manımıza getürtmeyüp mühimmâtlarına mu'âvenet etmemek lâzım gelür. Zikr olunan beylerbeyilerde ve beylerde ve hassa ve gönüllü reislerde muhassalâ her kimde Françelü esîr bulunursa itlâk olunup her kimin da'vâsı var ise Âsitâne-i Sa'âdetime havâle olunmak bâbında inâyet recâ eyledüğü arz olundukda hatt-ı hü-mâyûnum ile itlâk olunmaları için fermânım sâdır olmuştur. Buyurdum ki, vusûl buldukda fi'l-vâki' Mağrib'de olan beylerbeyiler ve beyler ve reisler ve sâir asker halkı Françe re'âyâsın esîr edüp malların gâret eyledikleri vâki' ise ahd u emâne muhâlif Françelü'ye te'addî ve tecâvüz olunduğuna aslâ rızâ-yı şerifim yokdur. Mezkûrların gemilerinde ve gayrıda Françelü bulunup adamları ve konsolosları ta'yîn eyledikde ahidnâme mücebince itlâk edüp mezkûr kapucı ile elçi adamlarına teslim oluna ve hılâf-ı ahd u emân ta'allül u nizâ' edüp da'vâya mutasaddî olurlar ise Südde-i Sa'âdetime havâle eylesin ki Divân-ı Hümâyûnumda vüzerâ ve kâdiaskerlerim huzûrunda görüp fasl ola. Şöyle ki bu emrime muhâlif ve ahidnâmeye mugâyir Françelü'ye dahl u ta'aruz olunduğu mesmû'-ı hümâyûnum ola ol bâbda beyân edecek özürlerin makbûl-ı hümâyûnum olmayup bâis-i fesâd olanlar eşedd-i ikâb ile mu'âkab olurlar. Ana göre her birine tenbîh u te'kid eylesin ki emn ü emân ile olagelen âdet-i kadîme üzere ticâretlerinde olalar deyü hükm-i şerifim icrâsında ikdâm u ihtimâm edüp muhâlefet u inâd edenleri yazup arz eylesin ki haklarından geline. 13 Şevval 1004.

(A. DVN. DVE, nr. 901, s. 9/1).

XIV

Bâ-hatt-ı Ali Efendi

Cezâyir-i Garb beylerbeyisine ve Beled-i Unnâb kadısına ve müftisine hüküm ki,

Kasaba-i mezbûre kurbünde Françe tâifesi sâkin olup şimdiye dek kifâyet mikdârı buğday ve arpa alurlar iken hâlâ ziyâde alup küffâr yakasına gönderüp kasaba-i mezbûrede müslümanlara mü-

zâyaka verdikleri i'lâm olunup imdi kadîmden olageldiği üzere kifâf-ı nefsleri mikdârı arpa ve buğday aldırup ziyâde aldırma-
mak emrim olmuştur. Buyurdum ki,

Vusûl buldukda kadîmden olageldiği üzere zikr olunan kefe-
re tâifesine kifâf-ı nefsleri mikdârı tereke aldırup min ba'd ziyâ-
de aldırmayup ve küffâr yakasına tereke göndertmeyesin. Bu bâb-
da gereği [gibi] mukayyed olup küffâra tereke verilmekle müslü-
manlara vermekten ziyâde ihtirâz âzere olasin.

23 Rebî'ülevvel 1013.

(Mühimme Zeyli, nr. 7. s. 23/54)

XV

France Padişâhına yazılan nâme-i hümâyûn sûretidir.

Hâliyâ âdet-i hasene-i şehriyârî ve kâ'ide-i müstahsene-i ci-
hândârî muktezâsınca cülûs-ı izzet-me'nûsumuz tehniyeti için
irsâl olunan elçinüz melce-i selâtîn-i devrân ve mence-i havâkîn-i
asr u evân olan Âsitâne-i muhalledü'l-erkânımıza vâsıl olup pâye-i
serîr-i sa'âdet-masîr-i husrevânemize rûymâl ve muhâlasatnâme-
nüzi isâlden sonra kendüne müşâfehетен tebliğ sipâriş olunan
mevâddı ale't-tafsîl pâye-i serîr-i a'lâmıza arz eyledi. Re'âyânuzda
müte'allık ve dostluk istihkâmına müteferri' her ne arz eyledi ise
bi't-tamâm ilm-i âlem-şümûl-i husrevânemiz muhît u şâmil ol-
muştur. İmdi zamân-ı adâlet-ünvânımızda atabe-i aliyemiz ile
eban an ced sâbit-kadem olanların re'âyâsmdan bir ferde hılâf-ı
ahd u emân ahz olunanlar ıtlâk ve bî-vech hedm olunan basti-
yonları i'âde etdirmek bâbında ahkâm-ı şerîfemiz tahrîr ve muhâ-
lefet edenlere ahkem-i cezâm olsun deyü tenbîh ü te'kid olunup ve
zikr olunan ahkâm-ı şerîfenin icrâsı aksâ-yı murâdımız ol diyâr
halkına i'lâm için üzerine hattı hümâyûnumuz ile işâret olun-
muş idi. Hâliyâ gelen elçinüz Magriblü re'âyânuzdan birinin ge-
misin gâret etmekle konsoloslarımız da'vâya mübâşerek eyledik-
lerinde Süleyman Paşa bir mikdâr malın alup ba'dehû darb ve let?
urup cümle Françelü ile Cezayir'den sürdüklerin i'lâm etmeğin
ümerâ-i nâmdârlarımızdan bi'l-fi'l Mezistre ve Nakşa sancakla-
rına mutasarrıf olan Arnavud Memi çekdirir gemileri ile ber-vech-i
isti'câl ahkâm-ı şerîfemizi Magrib'e iletüp icrâsında mücidd u sâ'î

olmak bâbında tenbîh olunmuştur. Eğer bu def'a dahi fermânımıza imtisâl etmeyüp inâd ve muhâlefetlerinde ısrar ederler ise ke-nef-i himâyetimizden ihrâc olunup ilm-i nusret-encâmımızla Âsi-tânemize gelesiz deyü hâkimlerimize müekked evâmir-i şerîfemiz irsâl olunup ve ekser gâret Süleyman Paşa zamânında vâkı' olmağla her kande bulursa zamanında olan gâret ve hasâreti tazmin ettirmek bâbında müşârunileyh Memi Bey'e müstakil hükmi-şerîf verilmiştir. Eğer yollarda tahsili mümkün olmaz ise Âsitânemize geldikte ahidnâme-i hümâyûnumuza itâ'at u inkiyâd üzere olurlar ise siz dahi re'âyânuzı anlar ile ihtilâtdan men' etmeyüp üslûb-ı sâbık üzere emn u emân ile varup gelmek murâd edenlere ve düşmandan firâr eden ehl-i İslâm esîrlerin ve müdeccel tâifesin Magrib'e geçmeğe ruhsat veresin. Ve hâlâ irsâl olunan meveddet-nâmenizde elçinüzün kabûlü ve kavline i'timâd olunmak ve sâbık olan elçiniz hayli zamândan berü hidmetinizden dûr olmağla icâzet-i hümâyûnumuz iltimâs olunmuş, cümle iltimâsınız hayyiz-i kabûlde vâkı' olup müceddeden gelen elçiniz sâir elçilerden ziyade avâtıf-ı aliyye-i husrevânemize mazhar olmuştur. Ve elçi-i sâbık merhûmân-ı mağfûrun-lehümâ babamız ve dedemiz *tâbe serâhu* zamanlarında kemâl-i emânet ve istikâmet ile hidmet eyledüğünden ma'dâ bizim zaman-ı izzet-evânımızda dahi hüsn-i hidmetde mücidd u sâ'î olup tarafeynden kadîmden mün'akid olan emân ve istimânın temşiyetine müte'allık umûrda bezl-i makdûr ve sa'y-i mevîfuru zuhûra gelmeğin envâ'-ı inâyât-ı hidivânemizle serfirâz kılınup ol cânibe azîmete izn-i hümâyûn-ı izzet-makrûnumuza mukârin olmuştur. Gerekdir ki,

Vusûl buldukda min ba'd eslâfımız ecdâd-ı avâli-nijâdımız ile musâlahada bu ne vechile sâbit-kadem olagelmişler ise hâlâ dahi iki taraftan kavâ'id ve emn u emân şerâyit-i sulh u salâh kemâ-yenbağî mer'î ve muhterem tutulup hâricden bir ferde müte'allık sudûr bulan akvâl ü ef'âle aslâ ve kat'â iltifâta rızâ gösterilmeye ve dâyimü'l-evkât selâmetinüz haberiyle ol diyâra müte'allık ahbârı dostluk muktezâsınca ihbârdan hâlî olmayasın. Ve re'âyâ ve berâyâ terfihi için Beç kralı ile olan burûdet mündefî' olup meveddete mübeddel olmağa münâsib görüp vâsıta olmağa taraf-ı karinü's-şerefimizden rızâ talep olunmuş idi. Bâb-ı Sa'âdetimiz dâima meftûh olup gelüp gidenler envâ'-ı ri'âyetler mer'î olageldikleri selâtin-ı ızâm ve havâkîn-i zevi'l-ihtirâm mâbeyninde zâhir u bâhir-

dir. Ol ecilden serdârlarımıza kral tarafından defe'âtla adam gelüp musâlahaya recâ eylediklerinde min ındillâh me'mûr olduğumuz üzere ecdâd-ı buzurk-vârımızın âdet-ı kadimleri müsted'asınca istîmân edenlere eman verüp zimmet-i bülend-himmetimize lâzım olmağın tecvîz olunmuş idi. Lâkin kadîmden Âsitânemize rikkıyyeti ma'rûf ve mevsûf olan Eflak ve Erdel hâkimlerinin isyân u tuğ-yânları ve diyâr-ı Acem vâlisi câdde-i ubûdiyyetden inhirâfı sebebiyle kralın dimâğına hevâ-yı nahvet ve gurûr su'ûd edüp zâhiren istîmân edüp ammâ kavlinde sâbit olmayup mahzâ gün geçürmek için hîleye sâlik olduğu muhakkak olmağın kendünün ve vükelâsının kavline iltifât olunmamışdır. Siz eban an ced dûdmân-ı hilâfet-bünyânımız ile ihlâs u ihtisâs üzere olup Devlet-i Aliyyemizin hayırhâhı olduğunuz her vechile ma'lûm-ı hümâyûnumuz olmağın ibâdullâh âsûdeliği için tergîbiniz ve vesâtatınıza şeref-i kabûlde vâkı' olmuşdur. Şimdiki hâlde Eflak ve Erdel re'âyâsı günâhların bilüp inâbet ve dergâh-ı mu'allamıza ke'l-evvel arz-ı ubûdiyyet etmeleri ile güzeste cürmleri afv olunup mezîd-i merhame-timize mazhar olmuşlardır. Ve şâh-ı gümrâh tarafına nice kerre yüz bin asker-i fevz-meâsirimiz irsâl olunup nice memleketi gâret u hasâret olunmuşdur. Ve bu kış asâkir-i zafer-rehberimiz şark serhadlerinde kışlayup inşâallahu'l-melikü'l-cebbâr evvel-bahâr-ı huçeste-âsârda memleket ve diyârına birkaç koldan akınlar salınup envâ'-ı gûş mâle niyyet olunmuşdur. Ve sebep-i nizâm-ı mülk ü millet olan vezîr-i a'zam ve müşîr-i efhamımız olan Mehmed Paşa Engürüs seferinin ibtidâsından bu âna gelince serhadlerde vâkı' olan hıdemât-ı mebrûrede envâ'-ı mesâ'î-i meşkûresi zuhûra gelmiş ehl-i vukûf ve müdebbir olmağın bu sene-i mübâreke de sâir senelerden ziyâde asâkir-i nusret-şi'ârla ol cânibe teveccüh ve azîmet etmek üzeredir. Eger kralın gurûru zâil olup musâlahaya rızâsı varise Estergon kal'ası Budun kal'asına karîb olup ikisinin mâbeyninde sınır ta'yinine mecâl olmadığı ecilden akd oluncak sulh u salâh ber-karâr olmak eclîçün girü berü cânibe teslim edüp ve ecdâd-ı ızâmımız zamânında olduğu üzere her sene virgüsün göndermeği ta'ahhüd eder ise vesâtatınız ri'âyeti için bu cânibden dahi musâlahaya rızâ-yı şerîfimiz olur. Fe-ammâ asâkir-i islâm serhadde dâhil oldukdan sonra mahzâ askerın tefrikasıçün sulh ederim dediğine i'timâd olunmaz. Eger kral tarafından şurût-ı mezbûre üzere musâlahaya rızâ gösterilürse müşârünileyh vezîr-i

ekremimiz Belgrad kal'asın geçmeden i'lâm oluna ki bu cânibden dahi müşâverenüz ile vech u münâsib görüldüğü üzere hareket oluna. Zilhicce 1013.

(MD, nr. 77, s. 116-117)

XVI

Tunus beylerbeyisine hüküm ki,

Sen Tunus Beylerbeyisi iken levendât tâifesiyle müttelik olup France re'âyâsına zulm ü te'addî eyledüğin ecilden bundan akdem Südde-i Sa'âdetimden gitmek üzere iken France elçisi ile mürâfa'a olmayınca yabana gitmeyesin deyü fermân-ı şerîfim sâdır olmuş iken itâ'at-i emr-i şerîf etmeyüp gemine binüp firâr etdüğün mesmû-ı hümayûnum olmağın bu bâbda itâb u ıkâba müstahak olmuşsundur. İmdi her kande bulunursan mu'accelen südde-i sa'âdetime gelmen bâbında hatt-ı humâyûn-ı sa'âdet-makrûnumla fermân-ı âlişânım sâdır olmuşdur. Buyurdum ki,

Vardıkda fermân-ı hümayûnum üzere bir an ve bir sa'at te'hîr u terâhî etmeyüp bu emr-i şerîfim sana ne mahalde varup vâsıl olur ise aslâ ta'allül ve inâd u muhâlefet etmeyüp kadırgana binüp dahi başın gerek ise varan kulum ile mu'accelen Âsitâne-i sa'âdetime gelesin. Şöyle ki, bu def'a dahi gelmekde inâd u muhâlefet eylesesin mu'âteb u mu'âkab olursun. Bilmin olasin.

Cemâziyelevvel 1016.

(MD, 76, s. 62/155)

İngiltere İle İlgili Belgeler

XVII

İngiltere kraliçesine nâme-i hümayûn yazıla ki,

Hâlâ ba'zı krallar mâbeyne girüp İspanya kralı ile France kralını barışdırmak murad etmekle mezkûrân krallar barışup bir olunca size küllî zarar erişdirmek ihtimâli olduğun Âsitâne-i Sa'âdetimizde olan elçiniz haber vermeğün pây-e-i serîr-i sa'âdet-masîrimize arz u i'lâm olundukda âhar cânibden size ve memleketinize zarar

erişmeğe rızâ-yı hümâyûnum olmayup kadimî dostluk ve ahd u emân muktezâsınca size mu'âvenet ve müzâheret olunmak bâbında fermân-ı şerifim sâdır olmuştur. Gerekdir ki,

Vusûl buldukda kadimü'l-eyyâmdan Âsitâne-i mücelledü'l-bünyanımıza olan sadâkat ve hulûsunuz muktezâsmca kemâ-kân dostumuza dost ve düşmanlarımıza düşman olup eger Françe kralı ve eger İspanya kralı cânibinden alduğunuz ahbâr-ı sahîhayı ale't-tevâlî i'lâm eylemekden hâlî olmayasın ve inşâallâhu te'âlâ evvel-bahâr-ı huçeste-âsârda deryâ yüzüne azîm donanma-yı hümâyûnumuz çıkarılıp memâlik-i mahrûsemiz muhâsara olunup küllî fetihler zuhûra getirülmek musammemdir. Ve Fransa vilâyetinden Marsilya şehri İspanya kralına tâbi' olduğun elçiniz haber verüp donanma-yı hümâyûnum Marsilya üzerine varup İspanya kralı elinden alup üslûb-ı sâbık üzere Françe kralına aliverilmesin recâ etmekle bu senede donanma-i hümâyûnumuz Marsilya üzerine varmak bâbında fermân-ı âlişânım sâdır olup şöyle ki, sahîh İspanya kralına tâbi' olmuşlar ise kabza-i tasarrufa getirüp ve gereği gibi gûsmâl verüp girü Fransa kralına teslim eyleyeler ve eger İspanya'ya tâbi' olmayıp kemâ-kân Fransa kralına tâbi olmuşlar ise halleri üzere koyup ta'arruz etmeyeler deyü tenbîh olunmuştur. Bu ahvâli biz dahi onat tetebbü' edüp Marsilya ahvâli neye müncer olduğun ve İspanya ve Fransa kralları aralarında sulh etmek murâd edindikleri sahîh midir değil midir'anı dahi i'lâm eyleyesin. Velhâsıl eger sizin ve eger Fransa kralının vâkı' olan mesâlih ve mühimmâtı temşiyetinde ve lâzım olan husûslarda mu'âvenet ve müzâheret olunur. Ana göre siz dahi kadimî dostluğunuzda sâbit-kadem ve râsih-dem olasız. 8 Şevval 1004.

(A. DVN. MHM, nr. 934, s. 14/2)

Venedik İle İlgili Belgeler

XVIII

Ba-hatt-ı Hazret-i Efendi

Sâbıkâ Cezâyir-i Garb beylerbeyisi olup hâlâ donanma serdârı olan Mustafa Paşa'ya hüküm ki,

Hâlâ Venedik baylosu tarafından südde-i sa'âdetime arzihâl sunulup Venediklülerden Viçenço Forçalı? dülger ve İstemad Giritli ve Virago Kefalonya nam üç nefer zimmiler sâbık Cezâyir-i Garb beylerbeyisi olan Hıdır *dâme ikbâluhû*'da esîr olup bundan akdem itlâk olunmaları için birkaç def'a fermân olunmuşiken henüz baylosa teslim etmeyüp bi'l-fi'l yanında olduğu i'lâm olunmağın zikr olunan üç nefer Venediklü esîrleri ahidnâme-i hümâyûn ve bundan mukaddem verilen buyurdular mücebince ba'de't-tahkîk mezbûr Hıdır Paşa'dan alup donanma ile avdet eylediğinde getirüp baylosa teslim etmek fermânın olmuşdur. Buyurdum ki,

Vardukda bu bâbda onat vechile mukayyed olup zikr olunan üç nefer Venedik esîrlerini bi-gayr-ı hakkın esîr oldukların muhakak olduktan sonra ahidnâme-i hümâyûn ve mukaddemâ verilen buyurdular mücebince mezbûr Hıdır Paşa'dan aslâ ta'allül etdirmeyüp alup inşaallâhu te'âlâ donanma-yı hümâyûn ile avdet eylediğinde bu husûs için tekrâr emr-i hümâyûnum gönderilü eylemeyesin. Âsitâne-i sa'âdetime getüresin ki ahvâllerin göreliden sonra ve ne vechile iktizâ ederse a göre amel oluna.

27 Safer 1013.

(Mühimme Zeyli, nr. 7, s. 2/3)

XIX

Tunus beylerbeyisine ve kadısına ve Tunus'da olan ağalara ve zâbitlere hüküm ki,

Âsitâne-i sa'âdetimde olan Venedik baylosu dergâh-ı mu'allâma arzihâl sunup İngiltere korsanlarından kapudan Vardo dimekle meşhûr korsan bundan akdem Tunus'a varup, anda bir kıt'a korsan kalyonu muhkem donadup fesâd u şenâ'at için deryâyaya çıkdıkda Mısır İskenderiyesi'nden Venedik'e metâ'la giden Burtun'ı ûlâ ve Reneda dimekle ma'rûf iki kıt'a Venedik barçasını dutup Tunus'a alup gidüp sâbıkâ Tunus beylerbeyisi Süleyman *dâme ikbâluhû* ile ve sâir ol câniblerde olan zâbitler ile hisseleşüp Venedik tâcirlerine azim zarar u fesad edüp sulh u salâh zamânında Venedik barçalarını ve tâcirlerini ahz ve metâ'ların gâret eden korsan eşkiyâsına ruhsat verüp anlar ile mu'âmele yek-dil u yek-

cihet üzere olan beylerbeyiler ve sâir zâbitlerin azli değil belki envâ'-ı ikâb ile haklarından gelinmek lâzım iken müşârunileyh Süleyman *dâme ikbâluhû* aslâ sulh u salâha bakmayup korsan eşkıyâsıyla mu'âmele edüp anlara ruhsat vermekle Venedik bâzîrgânlarının barçalarına ve metâ'larına küllî gadr eylemekle zikr olunan barçaları ve gâret olunan metâ' ve dahi sulh u salâh zamânında ahidnâme-i hümâyûna muhâlif esîr ve giriftâr olunan Venedik re'âyâlarının ve sâir gemilerin her kimin elinde bulunursa girü Venediklülere bilâ-ta'allül alıverilüp ve mîrmîrân-ı müşârunileyhden ve dahi sâir zâbitlerden İngiltere korsanı eşkıyâsından ve sâir levendândan aldıkların metâ' ve öşr-i hisse nâmıyla alınan metâ' ve esbâb akçe ve adamların sulh u salâh ve ahidname-i hümâyûn mücebince alınup varan Venediklülere teslim olunmak için emr-i şerîfim taleb etmeğîn buyurdum ki,

Bu husûsda her biriniz onat vechile mukayyed olup dahi hakk u adl üzere teftîş u tefahhus eyleyüp fi'l-vâkı' mezkûr İngiltere korsanları Tunus'da kalyon donatup Venediklünün zikr olunan barçasını dutup Tunus'a alup gidüp mîrmîrân-ı müşârunileyhle ba'zı kimesneler vech-i meşrûh üzere metâ'ların ve esbâbların ve adamların sulh u salâh ve ahidnâme-i hümâyûnuma muhâlif almışlar ise müşârunileyh ve sâir ahidnâme-i hümâyûna muhâlif ta'allül etdirmeyüp öşür nâmıyla ve akçe ile aldıklarına amel etmeyüp her ne almışlar ise bir ferde inâd u muhâlefet etdirmeyesin. Şöyle ki, mîrmîrân-ı müşârunileyh ahidnâme-i hümâyûnuma ve sulh u salâha muhâlif aldığı metâ' ve esbâb ve adamların vermekde inâd ederler ise vukû'u üzere yazup arz edesin. Ve bi'l-cümle Venedik beylerin kadîmden Âsitâne-i sa'âdetimle hulûs üzere dostlukda sâbit-kadem olup re'âyâlarına ve bâzîrgânlarına zulm u te'addî olduğuna rızâ-yı şerîfim yokdur. Ana göre mukayyed olup ahidnâme mücebince amel edesin. Şöyle bilesin. Yevmü'l-hamîs, Fî 12 Cemâziyelâhır 1016.

(Düvel-i Ecnebiye, nr. 13, s. 50/216)